

PREVENTIVNÍ PROHLÍDKY A SCREENINGOVÉ PROGRAMY V ČESKÉ POPULACI

Bc. Martina Lísková, PhDr. Jana Horová

Katedra ošetřovatelství porodní asistence, Fakulta zdravotnických studií,
Západočeská univerzita v Plzni.

Souhrn:

Význam slova zdraví si uvědomuje snad každý z nás, protože patří k nejvýznamnějším hodnotám života každého člověka. Všeobecně platí, že předcházení rizikovým faktorům je z hlediska ekonomického, zdravotního i etického výhodnější než následné řešení vzniklých patologických stavů. Preventivní screening v ČR je zaměřen na širokou veřejnost, přesto některé programy jsou specifické a cílené na určitou část populace s výrazně rizikovými faktory vzniku onemocnění. V současné době má prevence nemocí stejně důležitý význam jako léčba různých onemocnění.

Klíčová slova: postoj ke zdraví, preventivní péče, preventivní programy, podpora zdraví, efektivita nákladů, zdravotnická statistika, výdaje na prevenci, plošný screening.

Úvod:

Prevence nemocí, ochrana a podpora zdraví ukazují reálný přínos pro zlepšování zdravotního stavu populace. Přináší významné úspory nákladů na zdravotní služby a další kladné ekonomické ukazatele. Zdraví vzniká všude tam, kde lidé žijí, pracují nebo odpočívají. Determinanty zdraví zahrnují pozitivní i negativní faktory, které jej ovlivňují. Individuální charakteristika – dědičnost, biologické pohlaví a chování jedince spolu s jeho životním stylem mohou ovlivnit probíhající fyziologické procesy v

organismu. K nerovnostem ve zdraví přispívají i sociálně – ekonomické determinanty, jakými jsou chudoba, sociální vyloučení, rodinná situace, nezaměstnanost či nevyhovující bydlení. O zdravotním stavu populace vypovídají tzv. ukazatelé zdravotního stavu. Řadíme k nim nemocnost, úrazovost, porodnost, úmrtnost, střední délku života, ale i počet hospitalizovaných ve zdravotnickém zařízení a délku pracovních neschopností. Každý by měl pečovat o své zdraví. Příspěvek odpovídá na otázky spojené s účastí české populace na preventivních prohlídkách a screeningových programech.

Metodologický postup:

Součástí kvantitativního výzkumu byl sběr dat prostřednictvím nestandardizovaného anonymního dotazníku vlastní konstrukce. Dotazník obsahoval dvacet otázek - uzavřené, otevřené a škálové. Otevřené otázky byly vyhodnoceny pomocí číselných kódů, uzavřené převedením na procenta, četnosti, průměrné hodnocení. Postojové škály Likertovského typu analyzovaly chování, které se vztahuje ke zkoumaným postojům. Výzkum byl zaměřen na dospělou populaci. Celkem bylo statisticky zpracováno 1061 dotazníků za pomoci programu Microsoft Excel 2007 a elektronického dotazníku „Vyplň to. CZ“. Analýza a interpretace dat je sestavena do tabulek a grafů s vysvětlujícím textem. Pro testování shody v jednotlivých odpovědích mezi skupinami respondentů byl použit neparametrický test dobré shody, Pearsonův chí – kvadrát test jako metoda pro ověřování hypotéz v kontingenčních tabulkách naměřených a očekávaných četností. Testy byly provedeny na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$. Škálové postojové odpovědi jednotlivých tvrzení byly kódovány a

testovány Z – testem o shodě střední hodnoty pro jeden výběr na hladině významnosti $\alpha = 5 \%$.

Prezentace a interpretace výsledků:

Výsledky vychází ze zpracování dotazníku „Podpora zdraví a prevence v České republice“. Důvody nízké účasti na preventivních prohlídkách hrazených z veřejného zdravotního pojištění u praktického lékaře pro dospělé, zubního lékaře a gynekologa jsou velmi různorodé. Nejčastěji byl uváděn nedostatek času (13 %) a opomenutí časového intervalu prohlídky (16 %) respondentů. Opomenutí časového intervalu má přímou spojitost s otázkou, zda by respondenti uvítali, pravidelné pozvánky od lékařů na preventivní prohlídky. Rádo by je obdrželo 91 % (967) respondentů z celkového počtu dotazovaných. V rámci této výzkumné studie byl zaznamenán největší zájem o formu pozvánek na preventivní prohlídku elektronicky prostřednictvím emailu 59 % respondentů, 51 % účastníků by mělo zájem dostat pozvánku SMS zprávou a 27 % ze všech dotazovaných by upřednostnilo písemné pozvání poštou. Informovanost české populace o screeningových programech realizovaných v ČR má statisticky významnou souvislost s věkem respondenta, nejvyšší byla naměřena u respondentů ve věku mladší dospělosti a zralosti. Ve velké shodě respondenti potvrdili důležitost preventivních a screeningových prohlídek pro ochranu svého zdraví, které by měli být nebolestivé a hrazeny z veřejného zdravotního pojištění. S ohledem na míru informovanosti, která dosahovala cca 60 %, by bylo vhodné se zaměřit na větší propagaci screeningů, preventivních prohlídek, jejich intervalů, možných míst

provedení a adresného zvaní občanů formou připomenutí termínu preventivní prohlídky nebo screeningového programu.

Ve všech sledovaných veličinách – praktický lékař, zubní lékař, gynekolog, nebyla zjištěna statisticky významná souvislost mezi vzděláním respondenta a účastí na preventivních prohlídkách a screeningových programech. Účast na screeningových programech realizovaných v České republice má statisticky významnou souvislost s věkem. Příspěvky zdravotních pojišťoven z fondu prevence na podporu zdravého životního stylu využívá 68 % dotazovaných respondentů. Ostatní respondenti nevyužívají příspěvky z důvodu nedostatečných informací, obtížemi spojenými s návštěvou pobočky a komplikovanou administrativou.

Závěr:

Vytvořené internetové stránky <http://www.primaprevence.cz> obsahují základní informace vztahující se k podpoře zdraví, preventivním prohlídkám a screeningovým programům realizovaných v České republice určené laické veřejnosti. Preventivní medicína má velký vliv i na ošetrovatelskou péči, která je pacientům poskytována ve zdravotnických zařízeních. Zejména chronická onemocnění jsou multikauzální a řada faktorů je ovlivnitelná chováním a postojem jedince ke svému zdraví. Pacient s chronickým onemocněním velmi často prožívá depresivní rozlady z důvodu omezených možností sportovních, pracovních a jiných aktivit. Ošetřování takového pacienta je náročnější pro celý zdravotnický tým, vyžaduje i více finančních prostředků z veřejného zdravotního pojištění.

Diskutovat lze o řadě získaných informací a využít je k další tvořivé činnosti určené pro podporu zdraví české populace.

Literatura:

ČESKO. Vyhláška č. 70/2012 Sb., o preventivních prohlídkách. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2016 [cit. 19. 9. 2016]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-70>

FAIT, Tomáš, VRABLÍK Michal a ČEŠKA Richard, 2011. *Preventivní medicína. 2.*, rozš. a přeprac. vyd. Praha: Maxdorf. Jessenius. ISBN 978-80-7345-237-7.

HNILICOVÁ, Helena, DOBIÁŠOVÁ Karolína a TULUPOVÁ Elena, 2012. Primární péče a podpora zdraví v ČR. *Praktický lékař. 92*(10-12), 565-572. ISSN 0032-6739.

Zdraví 2020: národní strategie ochrany a podpory zdraví a prevence nemocí. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky ve spolupráci se Státním zdravotním ústavem, 2014. ISBN 978-80-85047-47-9.

ZLÁMAL, Jaroslav a BELLOVÁ Jana, 2013. *Ekonomika zdravotnictví.* Vyd. 2., upr. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů, ISBN 978-80-7013-551-8.

Kontakt:

Lísková Martina - primarniprevenceweb@gmail.com